

Андрій Володимирович ЗАВГОРОДНІЙ

доктор економічних наук, доцент

Миколаївський міжрегіональний інститут розвитку людини вищого навчального закладу «Відкритий міжнародний університет

розвитку людини «Україна»

ORCID ID: 0000-0002-2598-2106

E-mail: Andrew-mdu@ukr.net

Світлана Іванівна ПАВЛЮК

кандидат економічних наук,

старший викладач кафедри готельно-ресторанної справи та організації бізнесу

Миколаївський національний аграрний університет

ORCID ID: 0000-0001-9093-5237

E-mail: svetlanapavliyk@gmail.com

СТРАТЕГІЧНІ ПРІОРИТЕТИ РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ В ХЕРСОНЬКОМУ РЕГІОНІ

Завгородній, А. В. Стратегічні пріоритети розвитку туризму в Херсонському регіоні / Андрій Володимирович Завгородній, Світлана Іванівна Павлюк // Український журнал прикладної економіки. – 2020. – Том 5. – № 4. – С. 321 – 327. – ISSN 2415-8453.

Анотація

Вступ. На сьогодні перед вітчизняним туристичним ринком, зокрема ринком послуг промислового туризму, стоїть завдання інтеграції до європейського туристичного простору. Водночас, для досягнення можливих переваг інтеграційної взаємодії туристична політика України має бути спрямована на задоволення вимог, які висуваються до країн-членів європейської спільноти, та передбачати необхідні кардинальні зрушення на всіх рівнях управління розвитком ринку промислового туризму.

Метою роботи є визначення стратегічних пріоритетів розвитку туризму в Херсонському регіоні.

Результати. В статті досліджені туристичні потоки Херсонської області за 2000-2017 рр. Виявлено зростання туристичних потоків, що позитивно впливає на динаміку розвитку економіки регіону. Водночас, виявлені негативні тенденції рівня туристичних потоків Херсонської області, які свідчать про поступову деградацію зазначеної сфери та вимагають негайного вироблення механізму формування та розвитку регіонального ринку туристичних послуг. Зроблено аналіз структури санаторно-курортної бази Херсонської області на підставі офіційних статистичних даних про санаторії, які є профільним типом засобів розміщення лікувально-оздоровчого туризму. Запропоновано створення єдиної бази даних рекреаційно-туристичних об'єктів, що дозволить потенційним клієнтам вибирати напрями подорожей, сортувати за певними характеристиками (існуюча послуга, напрями).

Висновки. Активізація розвитку рекреаційно-туристичної сфери як частини національної економіки України повинна стати одним із пріоритетних завдань в руслі державної політики та оптимізації економіки. Рекреаційно-туристична сфера має значні ресурси та чинники, щоб стати вагомим каталізатором успішного розвитку народного господарства як загалом у країні, так і в регіонах. Важливим кроком, як уже зазначалося, в напрямі ефективного інституціонального забезпечення державної рекреаційно-туристичної політики України повинно бути також і вдосконалення її економічних механізмів, серед яких важливу роль відіграють фінансові (податкові, бюджетні) та інвестиційні

© Андрій Володимирович Завгородній, Світлана Іванівна Павлюк, 2020 заходи.

Ключові слова: туризм, туристична галузь, рекреація, ринок туристичних послуг, інновації туризму, інфраструктура, туристичні потоки, стратегія.

Andrii V. ZAVGORODNII

Mykolayiv Interregional Institute for the Development of Human Rights of the Higher Educational Institution «Open International University of Human Development «Ukraine»

Svitlana I. PAVLIUK

PhD (Economics), Senior Lecturer, Department of Hotel and Catering Industry and Business Organization, Mykolaiv National Agrarian University

STRATEGIC PRIORITIES OF TOURISM DEVELOPMENT IN KHERSON REGION

Abstract

Introduction. Today before the domestic tourist market, including the market of industrial tourism services is the task of integration into the European tourist space. At the same time, in order to achieve the possible benefits of integration cooperation, Ukraine's tourism policy should be aimed at meeting the requirements of member states of the European Community and provide the necessary radical changes at all levels of management of industrial tourism market development.

The purpose of this article is identification of strategic priorities for tourism development in the Kherson region.

Results. The article examines the tourist flows of the Kherson region for 2000-2017. The growth of tourist flows is revealed, which has a positive effect on the dynamics of the region's economy. At the same time, negative trends in the level of tourist flows in the Kherson region are shown, which demonstrate the gradual degradation of this area and require immediate development of a mechanism for the formation and development of the tourist services regional market. The structure analysis of the sanatorium-resort base in Kherson region is made on the basis of official statistical data on sanatoriums, which are a profile type of means for accommodation of medical and health tourism. The proposed creation of a single database of recreational and tourist facilities will allow potential customers to choose travel destinations, sort by certain characteristics (existing service, destinations).

Conclusions. Active development of the recreational and tourist sphere as a part of the national economy in Ukraine should become one of the priority tasks in line with the state policy and optimization of the economy. The recreational and tourist sphere has significant resources and factors to become an important catalyst for the successful development of the national economy both in the country as a whole and in the regions. The important step in the direction of effective institutional support of the state recreational and tourist policy of Ukraine should also be the improvement of its economic mechanisms, among which an important place is occupied by financial (tax, budget) and investment measures.

Key words: tourism, tourist branch, recreation, market of tourist services, innovations of tourism, infrastructure, tourist streams, strategy.

JEL classification: L83

Вступ

На сьогодні перед вітчизняним туристичним ринком, у т.ч. ринком послуг промислового туризму, стоїть завдання інтеграції до європейського туристичного простору. Водночас, для досягнення можливих переваг інтеграційної взаємодії туристична політика України має бути спрямована на задоволення вимог, які висувуються до країн-членів європейської спільноти, та передбачати необхідні кардинальні зрушення на всіх рівнях управління розвитком ринку промислового туризму. Відзначаючи зростаючий

інтерес до транскордонного співробітництва з боку ЄС, формування нової моделі розвитку ринку послуг промислового туризму може стати важливим інструментом просування України на шляху до європейської інтеграції.

Науково-теоретичні та практичні основи стратегічних напрямів туристичного бізнесу в регіонах набули досить широкого відображення серед вітчизняних та зарубіжних науковців, таких як В. Васильєв, Ю. Зінько, В. Косенко, М. Товт, К. Дронга, С. Медлік, Я. Сікора та інші.

Мета та завдання статті

Метою роботи є визначення стратегічних пріоритетів розвитку туризму в Херсонському регіоні. Для досягнення визначеної мети та відповідно до логіки наукового дослідження було поставлено завдання – проаналізувати розвиток туристичної галузі в Херсонській області та обґрунтувати стратегічні пріоритети розвитку туризму в регіоні.

Виклад основного матеріалу дослідження

Туристичні потоки Херсонської області за 2000-2017 рр. демонструють негативні процеси уповільнення темпів розвитку туристичної галузі в цілому, зокрема це стосується періоду 2012-2014 рр., який визначається значним зменшенням кількості туристів, обслугованих туроператорами та турагентами з 242 423 осіб в 2000 році до 11 720 осіб в 2015 році.

У період 2015-2017 рр. показник відвідування області іноземні туристами падає до нуля та спостерігається негативна динаміка відвідування області внутрішніми туристами відхилення 2017 р. +/- в.п. від 2013 р. складає -33 % (табл. 1).

Таблиця 1. Туристичні потоки Херсонської області за 2000-2017 рр., осіб по рокам

Роки	Кількість туристів, обслугованих туроператорами та турагентами – усього	Із загальної кількості туристів:		
		іноземні туристи	туристи-громадяни України, які виїжджали за кордон	внутрішні туристи
2000	61275	5929	1116	54230
2001	64312	7858	2021	54433
2002	94607	5165	2728	86714
2003	107351	7149	4216	95986
2004	63361	5179	4098	54084
2005	70183	4979	5273	59931
2006	69203	7133	5084	56986
2007	71054	7785	5574	57695
2008	94200	6412	6694	81094
2009	128096	4356	6284	11745
2010	94156	3494	6046	84616
2011	37672	1623	3696	32353
2012	17494	35	6512	10947
2013	16122	5	7863	8254
2014	15818	1	8332	7485
2015	11720	-	7234	4486
2016	16584	-	10090	6494
2017	20278	-	14747	5531
Середнє значення за 2014-2017 рр.	16100,0	0,3	10100,8	5999,0
Відхилення 2017 р. +/- в.п. від:	25,8	-	87,5	-33,0
- 2013 р.				
- 2000 р.	-66,9	-	1221,4	-89,8

Джерело: сформовано та розраховано автором за даними [1]

Зростання туристичних потоків позитивно впливає на динаміку розвитку економіки будь-якого територіального утворення. Водночас, негативні тенденції рівня

туристичних потоків Причорноморського регіону свідчать про поступову деградацію зазначеної сфери та вимагають негайного вироблення механізму формування та розвитку регіонального ринку туристичних послуг.

Для Херсонської області розподіл за типами колективних засобів розміщування для таких типів, як мотелі, хостели, агро-готелі, бальнеологічні лікарні, грязелікарні, бальнеогрязелікарні (включаючи дитячі) в 2017 році взагалі не відображено в статистичній інформації. Мало вираженою кількістю залишається кількість кемпінгів (2 од.), гуртожитків для приїжджих (2 од.), санаторіїв (1 од.), санаторіїв-профілакторіїв (1 од.), пансіонатів лікування (3 од.). Загальна кількість готелів Херсонської області складає 14 од., баз відпочинку, інші заклади відпочинку (крім турбаз) 63 од.

Таблиця 2. Санаторно-курортні та оздоровчі заклади Херсонської області

Роки	Санаторії та пансіонати з лікуванням		Санаторії-профілакторії		Будинки і пансіонати відпочинку		Бази та інші заклади відпочинку	
	всього	у них ліжок, тис.	всього	у них ліжок, тис.	всього	у них місць, тис.	всього	у них місць, тис.
1995	7	1,2	13	1,1	43	12,3	40	19,0
1996	7	0,9	13	1,0	37	10,7	41	18,4
1997	8	1,8	13	1,0	35	9,0	59	19,5
1998	8	1,8	13	0,9	40	10,1	65	19,5
1999	8	1,8	13	1,2	38	8,4	69	18,3
2000	10	2,1	12	1,8	36	8,5	69	18,9
2001	11	2,1	11	1,6	38	8,0	73	16,9
2002	10	2,1	11	1,4	36	7,7	80	17,3
2003	10	2,6	9	0,7	40	8,6	94	14,1
2004	10	2,5	9	0,7	41	7,6	129	16,0
2005	11	2,8	9	0,7	53	10,4	157	21,3
2006	11	2,8	9	0,7	43	9,4	166	24,9
2007	12	2,7	9	0,7	48	10,3	166	23,7
2008	12	2,7	8	0,7	51	11,2	165	22,3
2009	12	2,8	8	0,7	50	11,4	166	21,4
2010	12	2,8	8	0,7	50	10,8	166	21,5
2011	12	2,8	7	0,7	48	10,8	161	19,8
2012	11	2,4	4	0,6	36	9,4	179	17,9
2013	11	2,2	4	0,6	41	9,5	190	18,5
2014	12	2,3	6	0,2	40	8,9	154	16,7
2015	14	2,8	1	0	26	6,5	148	16,0
2016	12	2,2	1	0	28	5,8	104	13,8
2017	11	2,2	1	0	27	5,3	129	15,1
Середнє значення за 2015-2017 рр.	12,3	2,4	1,0	0,0	27,0	5,9	127,0	15,0
Відхилення 2017 р. +/- в.п. від: - 2013 р.	0,0	0,0	-75,0	-100,0	-34,1	-44,2	-32,1	-18,4
- 2000 р.	10,0	4,8	-91,7	-100,0	-25,0	-37,6	87,0	-20,1

Джерело: сформовано та розраховано автором за даними [1]

Аналіз структури санаторно-курортної бази Херсонської області зроблено на підставі офіційних статистичних даних про санаторії, які є профільним типом засобів розміщення лікувально-оздоровчого туризму (табл. 2). Як і в двох інших областях Причорноморського регіону, в Херсонській області спостерігається скорочення загальної кількості санаторіїв та пансіонатів з лікуванням за період 2015-2017 рр. та має середнє значення на рівні 12,3 од., відхилення в порівнянні з 2013 роком складає 0,0% та з 2000 роком складає +10,0%, середній показник кількості ліжок 2,4 тис., відхилення

в порівнянні з 2013 роком складає 0,0%, та з 2000 роком +4,8%. Кількість санаторіїв-профілакторіїв за період 2015-2017 рр. має середнє значення на рівні 1,0 од. відхилення в порівнянні з 2013 роком складає -75,0%, та з 2000 роком -91,7%. Для будинків і пансіонатів відпочинку відхилення в порівнянні з 2013 роком складає -34,1%, кількість за період 2015-2017 рр. має середнє значення на рівні 27,0 од., середній показник кількості місць 5,9 тис., відхилення в порівнянні з 2013 роком складає -44,2%, та з 2000 роком -37,6%.

Для баз та інші закладів відпочинку за період 2015-2017 рр. спостерігаються показники на рівні середніх значень 127,0 од. відхилення в порівнянні з 2013 роком складає -32,1%, та з 2000 роком +87,0%, середній показник кількості місць 15,0 тис., відхилення в порівнянні з 2013 роком складає -18,4%, та з 2000 роком -20,1% [2].

Створення єдиної бази даних рекреаційно-туристичних об'єктів дозволить потенційним клієнтам вибирати напрями подорожей, сортувати за певними характеристиками (існуюча послуга, напрями). База даних повинна бути створена за підтримки державних органів і вільно використовуватися. Підтримку з боку уряду можна розглядати як часткове фінансування. Ми також вважаємо, що ефективним стратегічним маркетинговим інструментом є використання маркетингових поколінь. Інновація цього інструменту полягає в охопленні декількох поколінь клієнтів. Для рекреаційного бізнесу рекомендується заохочувати сім'ї та друзів. Дозвілля – це як правило соціальний процес, і спілкування з оточуючими є його невід'ємною частиною.

Співпраця з державними установами спрямована на залучення певних груп населення, за даними психографічного відділу. Контактний запис може відбуватися шляхом надання пропозицій для учбових закладів, лікарень, державних підприємств та ін. Надаючи значні знижки, потік клієнтів в разі збільшиться. Створення системи пільг для певних груп населення можна назвати стандартним засобом просування рекреаційної зони. Однак, нинішня політична та економічна ситуація в Україні вимагає адекватних цін на туристичні послуги всередині країни.

До привілейованих груп слід віднести дітей віком до 5 років, студентів, пенсіонерів та військовослужбовців. Позиціонування в плані соціальної активності – це можливість закріпити позитивний імідж серед населення. А співпраця з тур агентствами – ефективний інструмент для залучення не тільки жителів України, а й туристів з-за кордону. Туристичні агентства грають роль консультантів. Відносини з турагентствами інших країн можуть розширити територіальні межі цільової аудиторії. Зараз відпочинок в Україні можна розглядати як екзотичний і відносно дешевий відпочинок [3].

Загалом інноваційна діяльність у сфері туризму та відпочинку в Україні на сьогоднішній день має дві цінності. По-перше, йдеться про інновації, пов'язані з розвитком рекреаційних зон в Україні (реорганізація або об'єднання туристичних об'єктів), зміною кадрової політики (принципово новий підхід до навчання та його просування), стійкою економічною та фінансовою діяльністю (залучення сучасних форм обліку і звітності). По-друге, йдеться про маркетингові інновації щодо охоплення потреб цільової аудиторії та залучення неохопленого населення шляхом створення унікальних програм та рекреаційних послуг.

Туристична привабливість регіону залежить від стану матеріально-технічної бази туризму, яка визначає рівень розвитку засобів розміщення та обслуговування споживачів туристичних товарів і послуг. В свою чергу, невідповідність якості послуг світовим туристичним стандартам спричинить зниження міжнародної конкурентоспроможності туристичних регіонів. Необхідно оновлювати і розширювати готельну базу, будувати нові та переоснащувати існуючі туристичні об'єкти, які були б в змозі забезпечити високий рівень конкурентоспроможності туристичного регіону; вбачаємо необхідним проведення тендерів та конкурсів, які б давали можливість реконструювати застарілі засоби розміщення та об'єкти туристичної діяльності.

Важливим є стан транспортної інфраструктури в туристичному регіоні, яка також повинна відповідати сучасним світовим стандартам переміщення і рівня безпеки. Для здійснення ефективного розвитку транспортної інфраструктури необхідно забезпечити надання якісних транспортних послуг, а також їх невисоку вартість. Це може бути здійснено шляхом державного регулювання через нормативні та тарифні методи або за рахунок укладання договорів між туристичними підприємствами регіону та національними і приватними транспортними компаніями [4, 5].

Таким чином, постійно розвиваючи та вдосконалюючи матеріально-технічну базу, туристичний регіон матиме всі необхідні умови для надання повного та різноманітного комплексу туристичних послуг, що в свою чергу слугуватиме гарантом розвитку міжнародної конкурентоспроможності туристичного регіону. Відтак, жодній країні світу не варто ігнорувати цей важливий елемент конкурентних переваг та, навпаки, приділяти йому значну увагу за рахунок виділення фінансових коштів на підтримку та розвиток матеріально-технічної бази туризму.

Задля успішного та ефективного функціонування туристичної галузі регіону необхідним є його фінансове забезпечення, головною метою якого є створення якісного середовища щодо залучення та перерозподілу фінансових коштів для розвитку туристичного регіону. Виділення та розподіл фінансових ресурсів у туристичному регіоні забезпечить формування таких важливих напрямів розвитку, як просування національного туристичного продукту, формування інвестиційних проектів пов'язаних з реконструкцією туристичної інфраструктури, здійснення якісної рекламної та інформаційної діяльності, вітчизняних та міжнародних туристичних виставок, ярмарок, презентацій, семінарів тощо.

Варто зазначити, що фінансове забезпечення галузі туризму характеризується наявністю деяких специфічних особливостей, пов'язаних з механізмом її функціонування. Завдяки фінансуванню суміжних сфер діяльності туристичної галузі, серед яких різні заклади розваг, готельне та ресторанне господарство, транспортні засоби обслуговування та транспортна інфраструктура, досягається соціальний ефект, який полягає у використанні модернізованої туристичної інфраструктури не тільки особами, що подорожують, а й місцевим населенням. Фінансування туристичної галузі державою залежить, перш за все, від місця та ролі туристичної галузі в національній економіці. Спираючись на світову практику, можна стверджувати, що в багатьох країнах перше місце у цьому процесі відводиться державі. Важливою складовою державного фінансового забезпечення туристичної галузі є фінансова підтримка малих та середніх підприємств туристичного бізнесу регіону, в яких дуже часто існують проблеми із власним забезпеченням фінансовими коштами. Основними напрямками фінансового забезпечення туристичної галузі виступають прямі та опосередковані джерела фінансування [6, 7, 8].

Розглядаючи прямі джерела фінансування, варто виокремити ресурси місцевого бюджету, позабюджетні та індивідуальні ресурси туристичних підприємств. До опосередкованих слід віднести залучений капітал, за рахунок коштів приватного та іноземного капіталу, а також кошти громадських організацій. Здійснюючи фінансування туристичної галузі регіону та створюючи належні умови для її позитивного розвитку, є необхідним постійне збалансоване планування туризму. В іншому випадку зростання кількості туристів може вплинути на погіршення екологічного стану регіону, збільшення цін, виникнення сезонності туризму, незадоволення місцевого населення.

Висновки та перспективи подальших розвідок

Активізація розвитку рекреаційно-туристичної сфери як частини національної економіки України повинна стати одним із пріоритетних завдань в руслі державної політики та оптимізації економіки. Рекреаційно-туристична сфера має значні ресурси та

чинники, щоб стати вагомим каталізатором успішного розвитку народного господарства як загалом у країні, так і в регіонах. Важливим кроком, як уже зазначалося, в напрямі ефективного інституціонального забезпечення державної рекреаційно-туристичної політики України повинно бути також і вдосконалення її економічних механізмів, серед яких важливе місце посідають фінансові (податкові, бюджетні) та інвестиційні заходи.

Список літератури

1. Головне управління статистики у Херсонській області: офіційний вебсайт. URL: <http://www.hr.ukrstat.gov.ua/>
2. Зорін І.В. Енциклопедія туризму: довідник М: Фінанси і статистика, 2003. 368 с.
3. Кифяк В.Ф. Організація туристичної діяльності в Україні. Чернівці: Книги-XXI, 2003. 300 с.
4. Любіцева О.О. Ринок туристичних послуг (геопросторові аспекти). К.: Альтерпрес, 2002. 436 с.
5. Лагодієнко В.В., Андрусів У.Я. Регіональна економічна політика в умовах диспропорційності: шляхи мінімізації. Український журнал прикладної економіки. 2018. Том 3. № 2. С. 81-89.
6. Сокол Т.Г. Основи туризмознавства : навчальний посібник. К.: Слов'янський дім, 2006. 76 с.
7. Лагодієнко В.В., Довгаль О.В. Чинники економічного зростання регіонів в умовах диспропорційності. «Актуальні проблеми інноваційної економіки» науковий журнал. № 3. 2018. С. 15-21.
8. Кіщак І.Т., Лагодієнко В.В., Шевчук С.П. Формування економічного потенціалу південного регіону України: монографія; Миколаїв. нац. ун-т ім. В. О. Сухомлинського. Миколаїв: Іліон, 2014. 330 с.

References

1. Main department of statistics in the Kherson area: the official website. URL: <http://www.hr.ukrstat.gov.ua/>
2. Zorin, I.V. and Kvartal'nov, I. V. (2003). *Entsyklopediia turyzmu: dovidnyk*. [Encyclopedia of Tourism: Directory]. Finansy i statystyka. Moskva. Russia.
3. Kifyak, V.F. (2003). *Orhanizatsiia turystychnoi diial'nosti v Ukraini*. [Organization of tourism activity in Ukraine]. Books XXI. Chernivtsi. Ukraine.
4. Liubitseva, O.O. (2002). *Rynok turystychnykh posluh (heoprostorovi aspekty)*. [Market of tourist services (geospatial aspects)]. Alterpres. Kyiv. Ukraine.
5. Lagodiienko, V.V., Andrusiv, U.Y. (2018). «Regional economic policy in the conditions of disproportion: ways of minimization». *Ukrainian Journal of Applied Economics*. Volume 3. № 2. pp. 81–89.
6. Sokol, T.G. (2006). *Osnovy turyzmознаvstva: navchal'nyj posibnyk*. [Fundamentals of Tourism Studies: textbook]. SlavicHouse. Kyiv. Ukraine.
7. Lagodiienko, V.V., Dovgal, O.V. (2018). «Factors of economic growth of regions in the conditions of disproportion». *Actual problems of innovative economy*. № 3, pp. 15-21.
8. Kishchak, I.T., Lagodiienko, V.V., Shevchuk, S.P. (2014). Formation of economic potential of the southern region of Ukraine: monograph; Mykolaiv. nat. Univ. VO Sukhomlinsky. Ilion. Mykolaiv Ukraine.

Стаття надійшла до редакції 12.10.2020 р.